

מבוא 3

5	סקירה ספרותית
5	מצבי חירום – ביטחוניים/אסונות טבע
5	מאפיינים והגדרות
6	מצבי חירום המוניים
7	שיגרה במצב משבר
7	הורות
7	רקע והתפתחות תיאורטית
8	הורות בעידן הנוכחי
9	הורות בתקופת משבר הקורונה
12	סמכות הורית בעידן הפוסט מודרני
13	סגנון הורות
14	דאגות ואתגרים של ילדים בגיל ההתבגרות בתקופת הקורונה
14	משברים בהקשר סוציולוגי, פסיכולוגי והחיבור ביניהם
14	הבדלים מרכזיים בין מצב חירום, משבר ומגפת הקורונה
16	משבר בהקשר הפסיכולוגי
16	השפעת משברים חברתיים על המערך המשפחתי
16	לימודים בתקופת הקורונה לימודים מרחוק
17	סיכום
18	מתודולוגיה
18	רציונל ושיטת המחקר
19	מערך המחקר
19	משתתפי המחקר
20	כלי מחקר
20	הליך המחקר וניתוח הנתונים
22	ממצאים
22	תפישת סמכות הורית
25	סמכות הורית בפועל
27	הפרה של הסמכות ההורית
30	תקשורת בין ההורים למתבגרים
31	שגרה ביתית ופנאי
34	דיון
34	סיכום הממצאים
35	תובנות מותך הממצאים
37	סיכום והצגת תכנית התערבות מתאימה
38	ביבליוגרפיה
40	נספחים
40	נספח א': שאלון המחקר
41	נספח ב': ראיונות המחקר וניתוח הנתונים

מבוא

פרופ' יונה סאלק, רופא הילדים הנודע, הגדיר את תפקידם של הורים הגדרה פיוטית מעט: "תפקידם של הורים לתת לילדים שורשים וכנפיים. שורשים – כדי שיידעו היכן הבית ומהו, וכנפיים – כדי שיוכלו לעוף הכי גבוה והכי רחוק שהם יכולים" (כהן, 2009). בכל תקופה נוצר דימוי אחר להורות רצויה, והוא משתנה בהתאם לצורכי התקופה והתהליכים החברתיים שמתרחשים בחברה (עמית, 2006). כך, פרקטיקות הורות שהיו מקובלות בעבר, כיום נחשבות בלתי לגיטימיות, בעוד שההורים נדרשים ללמוד מחדש, בכל דור ודור, כיצד להתמודד עם אתגרי התקופה, אשר כיום, נחשבים רבים ומורכבים. אם בגלל עודף המידע השלט כיום במציאות החברתית, המבלבל את ההורים ומוביל אותם לנקודת שבר בבחירת סגנון ההורות שלהם, ואם בגלל המציאות החברתית-טכנולוגית המתפתחת, האמנם מאפשרת באופן פוטנציאלי מעקב ופיקוח גדולים יותר על הילדים, אך גם מגלמת מציאות מוסתרת בעלת סיכונים רבים, שהורים מתקשים להבין ומתקשים לחדור אליה.

בעבודת מחקר זה אבקש לעסוק בסוגיה הרלוונטית ביותר כיום, וכזו אשר הובילה למשבר חדש, ולדיון מחדש במצבם הלא פשוט של הילדים. מגפת הקורונה, אשר פרצה בתחילת שנת 2020 ברחבי העולם, ולבסוף גם בישראל, מהווה בעיני רבים בתור האירוע הגדול והקשה ביותר שידעה האנושות בעת המודרנית. זאת לאו דווקא בגלל האופן שזו מייצרת תמותה (שכן מחלות רבות אחרות מייצרות נזק רב הרבה יותר, ובאופן עקבי במשך שנים, כמו מחלות לב וסרטן למשל), אלא בגלל קצב ההדבקה, והאופי המתעתע של התסמינים, אשר איים ואף בפועל הביא ועדיין מוביל לקריסות של מערכות בריאות בעולם (Schieman et al., 2021). מציאות זו, הובילה במדינות רבות, כמו גם במדינת ישראל, לשורה של סגרים ותקנות, אשר זעזעו באופן דרמטי את סדר היום של מיליוני אנשים בעולם, עיצבו מחדש את המרחב הציבורי ויצרו קשיים כלכליים קשים.

לצד השלכות נרחבות של ההתמודדות עם המגפה, עבור הילדים ובני הנוער, מדובר היה בטלטלה גדולה יותר, נוכח רגישותם ופגיעותם של אלו אשר נאלצו במשך חודשים רבים לנהל את לימודיהם דרך מערכות למידה מרחוק, תוך הזנחת בריאותם הפיזית, הנפשית והחברתית. בעוד שסוגיית מצבם של הילדים נוכח מגפת הקורונה מהווה חלק עיקרי מהדיון הציבורי, גם בישראל, דיון חסר ולכן נדרש גם למחקר, הינו זה העוסק בהתמודדות ההורים עם שגרת חייהם של הילדים בתקופת מגפת הקורונה, והשפעתה על הסמכות ההורית שלהם (Moscardino et al., 2021). לכן, בעבודתי אציג מספר המשגות לסמכות הורית, כאשר

סקירה ספרותית

מטרת הרקע התיאורטי, הינו, מצד אחד, ביצירת קרקע מושגית רחבה, שתאפשר להבין לעומק את התופעה הנחקרת, בדמות הסמכות ההורית והאופן שהיא הושפעה ממגפת הקורונה, כדוגמא ייחודית וחסרת תקדים (במאה השנה האחרונות) למצב חירום, מצב משבר המתנהל מתוך שגרה. מצד שני, מטרת הרקע התיאורטי היא ליצור התכנסות הדרגתית לתוך שאלת המחקר, מתמונה רחבה וכללית, לכדי עיסוק באופן ספציפי בידוע על הקשר בין המשתנים. על כן, בחלק הראשון של הרקע התיאורטי יוצג דיון העוסק במשמעותם הלאומית של מצבי חירום ועל האופן שבו מדינת ישראל מבחינה בין מצבי חירום ביטחוניים, השגרתיים בארצנו, לבין אסונות טבע, אדון בהגדרתם של מצבי חירום המוניים ושיגרה במצב של משבר. בחלק השני של סקירת הספרות אעבור לעסוק בגורם המושפע, כאשר אדון בהורות, תפיסתו של תפקיד זה לאורך הזמן, מגמות עכשוויות של הורות ולבסוף במושג של סמכות הורית והסמכות ההורית במצבי משבר. בחלק השלישי והאחרון אתכנס לבסוף לשאלת המחקר, כאשר אדון בהורות בשעת משבר, בהקשרים פסיכולוגיים וסוציולוגיים.

מצבי חירום – ביטחוניים/אסונות טבע

מאפיינים והגדרות

לממשלה יש את הסמכות להכריז כי המדינה נמצאת במצב חירום. בזמן מצב החירום הממשלה יכולה להשעות או לשנות את תפקוד וסמכויות הרשות המבצעת, המחוקקת והשופטת. בנוסף, מצב החירום מזהיר את האזרחים כי עליהם לשנות את אורח החיים הרגיל שלהם וכן מפעיל את תוכניות החירום בארגונים הממשלתיים. הממשלה יכולה להכריז על מצב חירום בזמן אסון שנגרם על ידי הטבע או האדם, הפרות סדר על ידי אזרחים, הכרזת מלחמה או סכסוך מזוין פנימי או חיצוני.

מצבי חירום מאופיינים בשינוים, לעיתים דרסטיים, בשגרת החיים הרגילה ובאים לידי ביטוי באופנים שונים: גיוס למילואים של אבות, אחים או בני משפחה אחרים, הפעלת אזעקות המחייבת שינוי בהתנהגות והתנהלות על פי ההוראות. במצבים מסוימים הלימודים אינם מתקיימים כסדרם, שידורי הטלוויזיה משתנים ובאמצעי התקשורת משדרים מבזקי חדשות לעיתים קרובות.

סכנות ומצבי חירום כמו ירי טילים או רעידות אדמה עלולים לפקוד אותנו ללא התראה מוקדמת. ידוע שאנשים שהתכוונו וידעו כיצד להתמודד עם מצבי החירום השונים הצליחו לפעול בצורה נכונה והצילו את עצמם, את בני משפחתם ואת מי שהיה בקרבתם. לכן הזמן הטוב ביותר להתכונן הוא כבר היום, בשגרה.